УДК 811.112.2’373.7:81’25
DOI https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.49.23

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ТА ІДІОМИ В НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

PHRASEOLOGICAL UNITS AND IDIOMS IN GERMAN-LANGUAGE POLITICAL DISCOURSE AND THE SPECIFICS OF THEIR TRANSLATION

Шумілова А.М.,
orcid.org/0009-0004-1635-6914
студентка ІІ курсу магістратури факультету іноземних мов
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Самаріна В.В.,
orcid.org/0000-0003-1794-4879
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри романо-германської філології
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

У статті досліджено особливості функціонування фразеологізмів та ідіом у німецькомовному політичному дискурсі та специфіку їх перекладу українською мовою. Актуальність дослідження зумовлена тим, що фразеологічні одиниці є одним із найвиразніших і водночас найскладніших для перекладу засобів мовної об’єктивації політичної комунікації, оскільки поєднують номінативну функцію з образністю, експресивністю та культурно зумовленою семантикою. Об’єктом дослідження є фразеологізми та ідіоми, вжиті в текстах сучасного німецькомовного політичного дискурсу, предметом – способи їх перекладу українською мовою. Розглянуто поняття політичного дискурсу, фразеологізму та ідіоми в сучасній українській й німецькій лінгвістиці, зіставлено підходи вітчизняних (Ф. С. Бацевич, В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко, Л. Г. Авксентьєв, О. О. Селіванова) та німецьких (W. Fleischer, W. Scholze-Stubenrecht) дослідників, окреслено основні ознаки фразеологічних одиниць – відтворюваність, стійкість, цілісність значення та експресивність. З’ясовано, що фразеологічні одиниці виконують у політичному мовленні не лише номінативну, а й експресивну, оцінну та прагматичну функції, сприяючи підвищенню переконливості й емоційного впливу тексту на адресата. Практичний аналіз здійснено на матеріалі паралельних німецькомовної та україномовної версій інформаційного порталу Deutsche Welle за 2026 рік, що дало змогу зіставити оригінальні тексти політичних новин з їхніми професійними перекладами та виявити реальні перекладацькі рішення. Методом суцільної вибірки дібрано фразеологізми й ідіоми, які класифіковано за ступенем образності на дві групи: одиниці з відносно прозорою внутрішньою формою, що описують політичні, військові та суспільні процеси, і одиниці з високим ступенем образності, семантика яких не виводиться зі значень окремих компонентів. Проаналізовано приклади фразеологізмів та ідіом різних типів і визначено основні способи їх відтворення українською мовою: переклад за допомогою повного або часткового фразеологічного еквівалента, описовий переклад, деметафоризацію та калькування. Встановлено, що вибір перекладацької стратегії залежить від ступеня ідіоматичності одиниці, наявності чи відсутності відповідника в мові перекладу, культурної специфіки образу та прагматичної функції висловлювання в конкретному контексті. Виявлено, що найчастіше в перекладі політичних текстів застосовуються повні фразеологічні відповідники, тоді як трансформовані та національно специфічні фразеологізми потребують описового перекладу або часткової деметафоризації. Результати дослідження підтверджують важливу роль фразеологізмів у формуванні змісту й впливового потенціалу сучасного політичного дискурсу та можуть бути використані в подальших перекладознавчих і лінгвостилістичних студіях, а також у практиці навчання усного й письмового перекладу.

Ключові слова: ідіома, німецька мова, переклад, перекладацька трансформація, політичний дискурс, фразеологізм, фразеологічна одиниця.

The article investigates the functioning of phraseological units and idioms in German-language political discourse and the specifics of their translation into Ukrainian. The relevance of the study stems from the fact that phraseological units are among the most expressive, yet most translation-challenging means of linguistic objectification of political communication, since they combine a nominative function with imagery, expressiveness and culturally determined semantics. The object of the study is phraseological units and idioms used in texts of contemporary German-language political discourse, while the subject is the ways of their translation into Ukrainian. The notions of political discourse, phraseological unit and idiom are examined within contemporary Ukrainian and German linguistics; the approaches of Ukrainian (F. Batsevych, V. Uzhchenko, D. Uzhchenko, L. Avksentiev, O. Selivanova) and German (W. Fleischer, W. Scholze-Stubenrecht) scholars are compared, and the main features of phraseological units are outlined, namely reproducibility, stability, semantic integrity and expressiveness. It has been established that phraseological units in political speech perform not only a nominative but also an expressive, evaluative and pragmatic function, thus enhancing the persuasiveness and emotional impact of the text on the addressee. The practical analysis was carried out on the material of the parallel German– and Ukrainian-language versions of the Deutsche Welle news portal for 2026, which made it possible to compare original political news texts with their professional translations and to identify actual translation decisions. Using the method of continuous sampling, phraseological units and idioms were selected and classified, according to the degree of imagery, into two groups: units with a relatively transparent inner form describing political, military and social processes, and units with a high degree of imagery whose meaning cannot be inferred from the meanings of their individual components. Examples of phraseological

units and idioms of various types are analysed, and the main ways of rendering them in Ukrainian are identified: translation by a full or partial phraseological equivalent, descriptive translation, demetaphorisation and calque translation. It has been established that the choice of a translation strategy depends on the degree of idiomaticity of the unit, the presence or absence of an equivalent in the target language, the cultural specificity of the image and the pragmatic function of the utterance in a particular context. The findings show that full phraseological equivalents are most frequently applied in the translation of political texts, whereas transformed and nationally specific phraseological units require descriptive translation or partial demetaphorisation. The results of the study confirm the important role of phraseological units in shaping the content and persuasive potential of contemporary political discourse and can be used in further translation studies and linguo-stylistic research, as well as in the practice of teaching oral and written translation.

Key words: idiom, German language, political discourse, translation, phraseology, phraseological unit, translation transformation.

Постановка проблеми. У сучасному політичному дискурсі фразеологізми та ідіоми є важливими засобами мовної виразності, оскільки вони не лише передають інформацію, а й формують оцінку подій, впливають на емоційне сприйняття адресата та реалізують прагматичні наміри автора. Особливої актуальності набуває проблема їхнього перекладу, адже фразеологічні одиниці часто мають культурно зумовлене, образне значення, яке не може бути відтворене шляхом буквального перекладу. Це вимагає від перекладача добору адекватних еквівалентів або застосування перекладацьких трансформацій зі збереженням змісту, стилістичного забарвлення та комунікативного ефекту. У зв'язку з цим дослідження особливостей функціонування фразеологізмів та ідіом у німецькомовному політичному дискурсі й способів їхнього перекладу українською мовою є актуальним як для сучасної лінгвістики, так і для теорії та практики перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади дослідження політичного дискурсу висвітлено у працях Ф. С. Бацевича, О. О. Гайдуліна та О. Ковальової. Проблеми фразеології, ідіоматики та перекладу фразеологічних одиниць досліджували В. Д. Ужченко і Д. В. Ужченко, Я. А. Баран, О. О. Селіванова, І. Гаврилова, І. І. Кравцова, а також німецькі мовознавці W. Fleischer, W. Schmidt, W. Scholze-Stubenrecht, U. Weinreich і F. Householder. Попри значну кількість праць, особливості функціонування фразеологізмів та ідіом у сучасному німецькомовному політичному дискурсі та специфіка їхнього перекладу українською мовою потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Мета роботи – дослідити особливості функціонування та перекладу фразеологізмів і ідіом у німецькомовному політичному дискурсі. Для її досягнення поставлено такі **завдання**: охарактеризувати основні поняття; проаналізувати фразеологічні одиниці в політичних текстах; визначити способи їх перекладу українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Щоб зрозуміти специфіку функціонування фразеологізмів у політичній комунікації, необхідно передусім з'ясувати природу самого поняття «дискурс», яке в сучасній лінгвістиці трактується як складне багатоаспектне явище, що поєднує в собі мовні та позамовні чинники. Найбільш повне визначення цього терміна пропонує Ф. С. Бацевич, за яким дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, тривалий у часі процес, утілений у певній (іноді значній) кількості повідомлень; мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, друковану, паралінгвальну тощо), відбувається у межах одного чи кількох каналів комунікації, регулюється стратегіями й тактиками учасників спілкування і являє собою складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування [2, с. 42–43]. Важливо, що дослідник розглядає дискурс не як застиглу структуру, а як процес, результатом якого є формування різноманітних текстів і мовленнєвих жанрів [2, с. 43], – а отже, і жанрову своєрідність, і мовне наповнення дискурсу слід виводити з тих комунікативних умов, у яких він реалізується.

Саме тому, коли йдеться про сферу політики, дискурс набуває виразної інституційної та прагматичної специфіки. О. О. Гайдулін визначає політичний дискурс як практичне структурування вербально-смислової реальності через комунікативну взаємодію суб'єктів владних інтенцій у політичній реальності [5, с. 23–25], тобто виводить на перший план не інформативну, а волюнтативну частину політичного мовлення: воно завжди є інструментом впливу, за допомогою якого політичні діячі прагнуть утілити власні ідеї в реальні політичні дії [5, с. 23–25]. Цю думку підтверджує й Т. А. ван Дейк, на праці якого посилається О. Ковальова: дослідник наголошує на інституційному характері політичного дискурсу, який формується в межах конкретних політичних інституцій – уряду, парламенту, партійних з'їздів та інших подібних структур [6, с. 101–107].

Тобто підходи О. Гайдуліна та Т. ван Дейка взаємодоповнюють один одного, розглядаючи

політичний дискурс як інституційно зумовлену систему мовленнєвої взаємодії, спрямовану на досягнення прагматичних цілей. Саме тому в політичному мовленні активно використовуються фразеологізми та ідіоми, які посилюють образність, експресивність і вплив на адресата.

Також перш ніж перейти до аналізу фразеологізмів як таких, слід зауважити, що сам термін «фразеологія» (від гр. phrasis – вираз, спосіб вираження, зворот і logos – слово, вчення) у сучасній українській мові є багатозначним і вживається «принаймні в чотирьох значеннях: 1) розділ мовознавства, що вивчає фразеологічну систему мови, 2) сукупність фразеологізмів у мові, 3) характерні засоби вираження думки, притаманні певній соціальній групі, якомусь авторові, діалекту тощо, і 4) пишномовний нещирий вислів, позбавлений внутрішнього змісту, або такий, що прикриває брехливі твердження» [13, с. 6]. Надалі в межах цього дослідження увагу зосереджено передусім на перших двох значеннях терміна – фразеології як науковій дисципліні та як сукупності фразеологізмів мови.

Подібна термінологічна багатозначність простежується і в німецькому мовознавстві, де поняттю фразеології відповідає термін Phraseologie. В. Флейшер тлумачить його у двох варіантах: як «sprachwissenschaftliche Teildisziplin, die sich mit der Erforschung der Phraseologismen beschäftigt» (мовознавча дисципліна, що досліджує фразеологізми) і як «Bestand (Inventar) von Phraseologismen in einer bestimmten Einzelsprache» (сукупність (інвентар) фразеологізмів у певній конкретній мові) [14, с. 3], – тобто фактично дублює перші два значення, виокремлені в українській традиції. Також словник Wahrig визначає фразеологію як «die Lehre von den einer Sprache eigentümlichen Redewendungen» (учення про притаманні мові стійкі звороти) [19, с. 961], а В. Шольце-Штубенрехт, зі свого боку, звертає увагу вже не на дисципліну, а на сам об'єкт її вивчення: «Bei Phraseologismen ... handelt es sich ... um eine bestimmte Art von Wortgruppen» (фразеологізми є певним типом словосполучень) [17, с. 285]. Це зауваження є важливим переходом від визначення фразеології як науки до визначення фразеологізму як конкретної мовної одиниці, оскільки підкреслює її формальну ознаку – будову за моделлю словосполучення. Своєю чергою, Н. А. Оніщенко у дисертаційному дослідженні, присвяченому стилістичним і семантичним характеристикам конотативної системи сучасної німецької фразеології, також наголошує на тісному взаємозв'язку образної основи фразеологізму з його стилістичним забарвленням та емоційно-оцінним компонентом значення, що є важливим для розуміння прагматичного потенціалу фразеологічних одиниць у різних типах дискурсу, зокрема політичному [9].

В україністиці ця формальна ознака також лежить в основі більшості визначень. Найлаконічніше з них подає словник за редакцією В. Т. Бусела: фразеологізм – це «усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів» [3, с. 1548]. В. Д. Ужченко та Д. В. Ужченко розвивають це визначення, додаючи до ознак стійкості й цілісності ще й відтворюваність та експресивність: «під фразеологізмом розуміють семантично цілісні, відносно стійкі (з допуском варіантності), відтворювані й експресивні одиниці мови, організовані за моделлю словосполучення (сполучення слів) або речення» [12, с. 3]. Схожої позиції дотримується і Ф. С. Бацевич, який характеризує фразеологізм як «лексично неподільне, стійке, цілісне за значенням сполучення слів, що відтворюється у мовленні й комунікації як модусах існування мови» [2, с. 183] уточнюючи, що фразеологізм зазвичай має форму словосполучення, хоча в деяких концепціях до фразеологізмів зараховують і прислів'я та приказки, які мають форму речень; серед фразеологізмів дослідник виокремлює фразеологічні єдності, фразеологічні зрощення та фразеологічні сполучення.

Якщо наведені вище визначення описують фразеологізм переважно з боку його формально-структурних і функціональних ознак, то І. Гаврилова та І. І. Кравцова акцентують на семантичному аспекті – способі формування значення фразеологічної одиниці. За І. Гавриловою, фразеологізм – це «фразеологічна одиниця, ідіома, стійке поєднання слів, яке характеризується постійним лексичним складом, граматичною будовою і зрозумілим значенням для носіїв даної мови» [4, с. 125]. Подібне бачення поділяє й Л. Г. Авксентьєв, який відносить до головних ознак фразеологізму семантичну цілісність, лексичну неподільність і граматичну оформленість за моделлю словосполучення чи речення [1, с. 8]. Подібну думку, хоч і з наголосом на процесі виникнення такого значення, висловлює І. І. Кравцова, яка витлумачує фразеологізм як «семантично пов'язане сполучення слів, що виникає у мові як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції» [7, с. 30]. Обидві дослідниці, отже, наголошують на тому, що ключовою ознакою фразеологізму є не сума

значень його компонентів, а цілісне, здебільшого переносне значення, яке виникає внаслідок метафоричного переосмислення.

Поряд із терміном «фразеологізм» у лінгвістиці широко вживається термін «ідіома», який іноді використовують як синонім до нього, а іноді – на позначення особливого, вужчого класу фразеологічних одиниць. Слово «ідіома» запозичено з давньогрецької мови («ídiōma») і має значення «своєрідна риса», «особливість», що вже саме собою вказує на специфіку цього поняття – національно-мовну унікальність. Розвиваючи цю ідею, О. О. Селіванова уточнює, що ідіомами вважаються лише такі «стійкі словосполуки, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально; виникає внаслідок утрати мотиваційних відношень» [10, с. 503], тобто ідіома – це фразеологізм із максимальним ступенем семантичного злиття компонентів.

Аналогічний шлях семантичного розвитку простежується і в німецькій мові: за спостереженням В. Флейшера, словникове гніздо Idiom позначене варіантом значення «Eigentümlichkeit, Besonderheit» (своєрідне, особливе), а сам термін Idiom з'явився в німецькій мові наприкінці XVII ст. на позначення «eigentümliche Mundart» (своєрідного діалекту, говірки) [14, с. 3]. Це історичне спостереження цінне тим, що показує: ідея неповторності, притаманної лише певній мові чи говірці, закладена в самому корені терміна ще до того, як він набув сучасного лінгвістичного значення.

У сучасних лексикографічних джерелах ця ідея зберігається: словник за редакцією В. Т. Бусела визначає ідіому як «притаманний тільки певній мові стійкий зворот, що виражає єдине поняття» [3, с. 488]. Це визначення підкреслює те саме, на що вказує етимологія терміна, – національно-специфічний характер ідіом: на відміну від фразеологізмів загалом, ідіоми часто не мають прямих еквівалентів в інших мовах, оскільки відображають унікальний спосіб концептуалізації дійсності, притаманний певній лінгвокультурній спільноті.

Дещо іншого, структурного погляду на ідіому дотримуються зарубіжні дослідники. У. Вайнрайх визначає ідіому як фразеологічну одиницю, що складається принаймні з двох компонентів, у межах яких існує можливість вибору зворотних контекстуальних підсмислів [20, с. 4], тобто робить наголос не на національній своєрідності, а на внутрішній структурі одиниці. Ф. Хаузхольдер іде ще далі, розглядаючи ідіому як «основну або елементарну одиницю», за допомогою якої будуються речення [15, с. 235], – таке трактування зближує ідіому вже не з лексикою, а з базовою одиницею синтаксичної побудови мовлення, підкреслюючи її системотвірну роль.

Зіставивши наведені підходи, можна констатувати, що ідіома постає як різновид фразеологізму, який вирізняється максимальним ступенем семантичної злютованості компонентів і, як наслідок, найвищим ступенем ідіоматичності – непрозорості внутрішньої форми. Саме ця ознака ускладнює процес перекладу ідіом, оскільки перекладачеві необхідно передати не пряме, а переносне, культурно зумовлене значення вислову, – і саме до цієї проблеми варто перейти після розгляду специфіки функціонування фразеологізмів у політичному дискурсі.

Спираючись на розглянуті вище теоретичні положення, можна констатувати, що німецькомовний політичний дискурс характеризується активним використанням фразеологічних одиниць, які виконують у ньому кілька функцій одночасно: номінативну, експресивну, оцінну та маніпулятивну. Оскільки, як зазначалося вище, політичний дискурс за своєю природою спрямований на реалізацію владних інтенцій [5], політичні діячі свідомо вдаються до фразеологізмів та ідіом як до ефективного риторичного інструменту, здатного одночасно інформувати, переконувати й формувати певне емоційне ставлення аудиторії. У політичному дискурсі фразеологізми виконують насамперед образну, оцінну та переконувальну функції, роблячи висловлювання зрозумілішими й емоційно виразнішими. Водночас політики нерідко трансформують усталені фразеологізми для посилення експресивності, що значно ускладнює їх переклад і потребує відтворення не лише змісту, а й прагматичного ефекту оригіналу.

Переклад фразеологізмів та ідіом традиційно вважається однією з найскладніших проблем перекладознавства. Причина цього випливає безпосередньо з їхньої природи, розглянутої вище. Відповідно, дослівний, покомпонентний переклад фразеологізму здебільшого призводить до втрати чи спотворення його справжнього значення, а подекуди – і до появи комічного або абсурдного ефекту там, де оригінал такого ефекту не передбачав.

Саме тому в перекладознавстві виокремлюють кілька основних способів відтворення фразеологічних одиниць мовою перекладу, вибір між якими залежить від наявності чи відсутності відповідника в мові перекладу. Найбажанішим є переклад за допомогою повного фразеологічного еквівалента, тобто такої фразеологічної одиниці мови перекладу, яка збігається з одиницею мови оригіналу і за значенням, і за образною основою, і за стилістичним забарвленням. Якщо повний відпо-

відник відсутній, застосовують переклад за допомогою часткового (відносного) еквівалента, коли значення і стилістичне забарвлення фразеологізму збережено, однак його образна основа відрізняється від образної основи оригіналу. Третій спосіб – калькування, тобто дослівне відтворення образної структури фразеологізму, застосовне лише тоді, коли такий переклад є зрозумілим для носіїв мови перекладу і не суперечить її нормам. Нарешті, за повної відсутності фразеологічного відповідника в мові перекладу вдаються до описового перекладу, який полягає в передачі значення фразеологізму вільним словосполученням чи реченням. Вибір способу перекладу залежить від ступеня ідіоматичності фразеологізму, його культурної специфіки та комунікативної мети висловлювання [20]. Найбільшу складність становлять трансформовані фразеологізми, переклад яких потребує збереження не лише змісту, а й прагматичного ефекту оригіналу.

Показово, що подібні стратегії відтворення ідіом та фразеологізмів застосовуються перекладачами не лише в парі німецька-українська, а й в інших мовних парах, що підтверджує їх універсальний характер. Так, за наявності повного міжмовного відповідника перекладач послуговується готовим фразеологічним еквівалентом: німецькому вислову «Eulen nach Athen tragen» (буквально – «носити сов до Афін») в англійській мові відповідає ідіома «Carry coals to Newcastle», оскільки обидва вирази позначають виконання зайвої, безглуздої дії. Якщо прямого відповідника немає, застосовується синонімічний (описовий) переклад, який передає зміст іншими словами: так, вислів «Da liegt der Hase im Pfeffer» передається англійською як «That's the crux of the matter» – без збереження початкового образу зайця й перцю, але з повним відтворенням логічного змісту. У випадках, коли ідіома становить особливий культурний інтерес, перекладачі вдаються до дослівного перекладу з поясненням: приміром, німецький вислів «Ich verstehe nur Bahnhof» (дослівно – «я розумію лише вокзал») супроводжується поясненням його фактичного значення – цілковитого нерозуміння сказаного. Зрештою, під час перекладу фразеологізмів надзвичайно важливо зважати на культурну сенситивність: конотації, які певний образ має в одній лінгвокультурі, можуть суттєво відрізнятися в іншій. Так, німецький вислів «Da haben wir den Salat», що вживається для опису прикрої або заплутаної ситуації, у разі дослівного перекладу іншою мовою («тепер у нас є салат») втрачає негативну конотацію оригіналу й може навіть сприйматися як стилістично нейтральне або позитивне висловлювання [21].

З огляду на викладені теоретичні положення доцільно звернутися до практичного аналізу особливостей функціонування та перекладу фразеологізмів у сучасному німецькомовному політичному дискурсі. Для практичного аналізу було обрано матеріали німецькомовної та україномовної версій Deutsche Welle (DW), оскільки портал публікує автентичні тексти та їхні професійні українські переклади. Це дало змогу зіставити оригінал і переклад, проаналізувати способи відтворення фразеологізмів та ідіом і визначити особливості збереження їх семантики, образності та прагматичного впливу.

Найчисельнішу групу в проаналізованих статтях становлять фразеологізми, що описують політичні, військові або суспільні процеси. Вони характеризуються відносно прозорою внутрішньою формою, однак у мовленні функціонують як стійкі словосполучення з переносним або узагальненим значенням.

Наприклад, у реченні «Deutschland rüstet auf und steckt Milliarden in neue Waffen» [16] використано фразеологізм Geld in etw. stecken. Буквально дієслово stecken означає «встромляти», однак у цьому словосполученні воно набуває переносного значення «інвестувати значні фінансові ресурси». В українському перекладі – «Німеччина вкладає мільярди в нові види озброєння» [8] – використано повний функціональний відповідник вкладати кошти, що забезпечує природність тексту та повністю передає економічну семантику вислову.

До цієї ж групи належить конструкція «Das geht in die richtige Richtung» [16], яка широко функціонує в політичному дискурсі для позитивної оцінки реформ або державних рішень. У перекладі «це крок у правильному напрямку» [8] застосовано український фразеологічний відповідник, який зберігає прагматичне значення схвалення.

Подібним чином функціонує й вислів «…dass dieses Mullah-Regime jetzt an sein Ende komme» [18], перекладений як «режим мулл добігає кінця» [11]. Фразеологізм an sein Ende kommen означає завершення існування певного явища або політичної системи. Перекладач використав повний фразеологічний еквівалент добігати кінця, завдяки чому вдалося зберегти як значення, так і стилістичну нейтральність оригіналу.

Сюди ж належить конструкція «Wir müssen davon ausgehen…» [18], що перекладається як «Ми маємо виходити з того…» [11]. Це один із найтиповіших фразеологізмів офіційно-політичного мовлення, який використовується для вираження припущення або вихідної пози-

ції аргументації. Український переклад є повним структурним і семантичним відповідником.

Тобто фразеологізми цієї групи виконують насамперед номінативну та логіко-організувальну функції, допомагаючи стисло описувати складні політичні процеси та оцінювати їхній розвиток.

Другу групу становлять одиниці з високим ступенем образності, значення яких не виводиться безпосередньо зі значень окремих компонентів. Саме вони найбільше відповідають поняттю ідіоми, розглянутому в теоретичній частині роботи.

Одним із найяскравіших прикладів є вислів «Der Teufel steckt im Detail» У статті він трансформований у форму «Der Teufel steckt im Detail – oder, wie so oft, in der Bürokratie» [16]. Ця міжнародна ідіома означає, що найбільші труднощі приховуються в дрібних деталях. В українському перекладі використано варіант «Проблема криється в деталях» [8]. Перекладач застосував деметафоризацію, замінивши образ «диявола» нейтральним словом проблема. Попри втрату частини експресивності, зміст вислову повністю збережено.

Образний характер має й ідіома «jdn. ins Visier nehmen», буквально – «взяти когось на приціл». У статті вона використовується в переносному значенні: «Wenn ein Regime unseren Regierungschef ins Visier nimmt…» [18]. В українському перекладі – «Коли режим націлюється на главу нашого уряду…» [11] – військова метафора частково нейтралізується, однак зберігається семантика цілеспрямованої загрози. Перекладач застосував частковий фразеологічний відповідник.

Ще одним прикладом є вислів «Die Verbrecher werden den Wunsch nach einem friedlichen Tod mit ins Grab nehmen» [18]. Ідіома mit ins Grab nehmen означає «забрати із собою в могилу», тобто померти, не позбувшись певної думки, таємниці або наміру. Український переклад майже повністю відтворює образність оригіналу: «злочинці заберуть із собою в могилу» [11]. У цьому випадку використано повний фразеологічний еквівалент.

Ідіоматичним є також вислів «Drohnen können es mit Waffen aufnehmen» [16]. Конструкція es mit jemandem oder etwas aufnehmen können означає бути здатним конкурувати або успішно протистояти комусь чи чомусь. Оскільки буквальний переклад був би неприродним, перекладач застосував описовий спосіб: «безпілотники здатні успішно протистояти озброєнню» [8].

Фразеологізми цієї групи виконують експресивну, оцінну та переконувальну функції, оскільки саме вони створюють яскраві політичні образи та посилюють прагматичний вплив тексту на читача.

Окрему групу становлять усталені словосполучення, характерні для офіційної, дипломатичної та адміністративної комунікації. Вони майже позбавлені образності, однак мають високий ступінь відтворюваності та є типовими саме для політичного дискурсу.

Прикладом є конструкція «…man habe den Aufruf zur Kenntnis genommen» [18]. В українському тексті вона передана як «взяли до відома повідомлення». Фразеологізм etw. zur Kenntnis nehmen є стандартною формулою офіційних повідомлень і означає ознайомлення з інформацією без висловлення оцінки чи прийняття конкретних рішень. Переклад здійснено за допомогою повного українського відповідника, що повністю відповідає нормам офіційно-ділового стилю. До цієї ж групи можна віднести конструкцію «aus der Not heraus entwickelt» [16], перекладену як «через скрутне становище» [8]. Хоча цей вислів містить певний елемент образності, у сучасному політичному мовленні він переважно функціонує як усталений спосіб позначення вимушених дій, зумовлених несприятливими обставинами. Перекладач застосував описовий переклад із частковим збереженням семантики оригіналу.

Тобто фразеологізми цієї групи виконують номінативну, текстоорганізувальну та евфемістичну функції. Вони надають політичному тексту офіційності, стандартизованості та забезпечують точність формулювань без надмірної емоційності.

Висновки. У роботі досліджено особливості функціонування фразеологізмів та ідіом у німецькомовному політичному дискурсі й специфіку їхнього перекладу українською мовою. З'ясовано, що такі мовні одиниці є важливим засобом реалізації прагматичних цілей політичної комунікації, оскільки забезпечують образність, експресивність, оцінність і посилюють вплив на адресата. Аналіз матеріалів Deutsche Welle німецькою та українською мовами засвідчив, що в політичних новинних текстах переважають усталені фразеологізми, пов'язані з оцінкою політичних процесів, міжнародних відносин і діяльності державних інституцій. Найчастіше під час перекладу використовуються повні фразеологічні відповідники, тоді як у випадках культурної або семантичної невідповідності застосовуються описовий переклад чи часткова деметафоризація.

Отже, адекватний переклад фразеологізмів та ідіом у політичному дискурсі потребує врахування не лише їхнього лексичного значення, а й прагматичних, стилістичних та культурних особливостей. Це дає змогу максимально точно відтворити комунікативний задум автора та забезпечити еквівалентний вплив тексту перекладу на адресата.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авксентьєв Л. Г. Сучасна українська мова. Фразеологія : навч. посіб. для студентів філол. ф-тів. 2-ге вид., доп. і перероб. Харків : Вища школа, 1988. 134 с.

2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. Київ : Довіра, 2007. 205 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.

4. Гаврилова І. Особливості перекладу фразеологізмів та ідіом. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2021. № 41. Т. 1. С. 124–130.

5. Гайдулін О. О. Політичний дискурс як праксіологічна складова політологічного навчання. Соціально-гуманітарна освіта України та шляхи її розбудови : *матеріали Всеукр. наради завідуючих каф. соціально-гуманітарних дисциплін*. Київ : Генеза, 1997. С. 23–25.

6. Ковальова О. Політичний дискурс: сучасні лінгвістичні інтерпретації. *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2020. Т. 2. № 27. С. 101–107. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/27.203531.

7. Кравцова І. І. Фразеологізми в сучасній англійській мові: визначення, підходи, класифікації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2016. Вип. 20 (2). С. 29–32.

8. Найт Б. Сучасна війна: як переозброюється Німеччина. DW. 30 лип. 2026. URL: https://www.dw.com/uk/sucasna-vijna-ak-pereozbrouetsa-nimeccina/a-78165432 (дата звернення: 01.08.2026).

9. Оніщенко Н. А. Стилістичні та семантичні характеристики конотативної системи сучасної німецької фразеології : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Харківський національний ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2003. 245 арк.

10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

11. Турау Є. Іранська газета погрожує канцлеру ФРН Мерцу «розплатою». DW. 15 лип. 2026. URL: https://www.dw.com/uk/iranska-gazeta-pogrozue-kancleru-frn-mercu-rozplatou/a-77967769 (дата звернення: 01.08.2026).

12. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. 224 с.

13. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови : посіб. Луганськ : Альма-матер, 2005. 399 с.

14. Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. 2. durchges. und erg. Aufl. Tübingen : Niemeyer, 1997. 308 S.

15. Householder F. On Linguistic Primes. *Word*. 1959. Vol. 15. P. 347.

16. Knight B. Bekommt die Bundeswehr die richtigen Waffen? DW. 25 Juli 2026. URL: https://www.dw.com/de/bekommt-die-bundeswehr-die-richtigen-waffen/a-78097014 (date of access: 01.08.2026).

17. Scholze-Stubenrecht W. Phraseolexem, Phraseologismus. *Das Wörterbuch: Artikel und Verweisstrukturen : Jahrbuch 1987 des Instituts für Deutsche Sprache:/ hrsg. von G. Harras.* Düsseldorf : Schwann, 1988. (Sprache der Gegenwart. Bd. 74). S. 284–302.

18. Thurau J. Iranische Zeitung droht Bundeskanzler Merz mit «Vergeltung». DW. 15 Juli 2026. URL: https://www.dw.com/de/iran-zeitung-drohung-bundeskanzler-merz-mit-vergeltung-krieg-chamenei-trump-netanjahu/a-77945772 (date of access: 01.08.2026).

19. Wahrig. Deutsches Wörterbuch. Gütersloh : Bertelsmann Verlag, 1997. 1420 s.

20. Weinreich U. Problems in the Analysis of Idioms. Berkeley ; Los Angeles : University of California Press, 1969. 238 p.

21. Wie Idiome und Redewendungen in verschiedene Sprachen übertragen werden. Sprachprofis : Blog: Sprache. 28.08.2025. URL: https://sprachprofis.de/blog/sprache/idiome-uebersetzen.php (date of access: 23.08.2026).

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 31.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.11.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 24.11.2026